

de Caned per ·cc· sols *inpignorà*, doc. de l'Alt Cardener del S. XII; «a·N Minu. 300 sols. *peniorà*», doc. de l'Alt Conflent c. 1200; «les mies *penores* són totes daset» (lleg. *dates, dades?*), doc. SdUrg., c. 1240; «de ço del bisbat metet *pennora* ça e là», SdUrg., 1251 (PPujol, *DocVgUrg.*, 4.13, 4.9, 4.10, 7.4, 11.7, 16.29). «Tota hora que·ls molis o alguna partida d'aquels se vene o *s'empenyor*, que·l rey aça d'aquí forescapi, so és 3 sous ---», 1317 (RLR xxxi, 65; altre d'*empenyorar* ross., a. 1473, RLR LII, 7).

També en disposicions públiques: «Que puguen destrè<n>yer e *pe<n>yorar* lurs deutors»; «privilege --- de pledejar de 10 en 10 dies, e de *pe<n>yores* a lurs deutors fora la vila», en el Cartoral de Vilafranca de Conflent (copiat el 1324, f° 4r^o, 10r^o). Pel mateix temps tenim el verb, en la seva forma catalana en els textos de l'Alt Aragó; on bé podria ser que no fos més que un manlleu del català (observem la inconseqüent convivència amb el substantiu *pendra* = cast. *prenda*; o pel cap baix en forma una prolongació immediata i a penes distingida): «si, feita la vèndida d'aquella *pendra*, el precio non bastare a pagar el deudor, *peñore* de-cabo tantas vezes, tro a que cobre so deudos», *Fueros de Aragón* de c. 1300 (ed. Tilander, § 7.7).¹

En textos posteriors es va tendint cada cop més a no usar *penyorar* més que amb complement de persona, reservant *empenyorar* per a la construcció amb cosa: car en els orígens tot restava barrejat, de manera que llavors l'addició de *en-* no era més que una minúcia formativa (de vaga i quasi impalpable realitat).

Ara *penyorar* tendeix a pendre el matís de 'multar, punir pecuniàriament'; és clar que això només es realitza per parts i progressivament. Pogué ser també 'assegurar-se, avassallar, reduir a servitud moral': «Lo prom de Judes, / ja vell e sogre, / sa nora ab logre / o *penyorà*: / d'ell s'emprenya», JRoig (*Spill*, 8642). «Per cumplir la mia paraula ab P. Quer, he *empenyorat* la mia plata, perquè no hagués d'encarregar censal sobre la casa: pro *ignore* tradidit», OPou (*TbPu.*, 125).

Alludint a una dita proverbial mallorquina: «--- per illò de que un previngut val per cent, i 'lo que s'ha l'*empenyorar*, que se venga» (BDLC VIII, 3), o sigui, aproximadament el mateix que «val més fer les coses ben fetes»; ja recollida pel DFgra. (equiparant a una de cast. «donde va el mar vayan las ondas», v. 605a).

En fi, avui l'accepció nova, 'multar', es manté vigorosa en els ambients més tradicionals de la llengua: «all. *pinyorar* 'multar el qui s'ha ficat il·licitament en una vinya' (Salàs, BCEC 1906, 313); «no ens ho leixarem pendre, no, ara mateix han *payurat* els passors» (perquè pasturaven fora del terme), Urtx de Cerdanya (1935); «paga la *piñora* al meseguero» 'paga la multa al guarda jurado'; «*piñorà*: 'multar --- el ganalo que se ha introducido en campo ajeno'», Benasc Ferraz, 78, 87). I ja en el ribagorçà del S. XIII: «enriaren al vedat d'Aréstoles, per fer leyne e trenquar ur vedat; et quan viren òmens d'Aréstoles que·l ve-

dat los trenchaven --- *peinoraren*-los» Montsó, a. 1260-70 (BABL VIII, 377). O en el vell ús barceloní: «No en farà més de municipal --- del cop de puny --- te faig malbé l'uniforme! --- —Y no hi ha hagut res més? —Què diu? Que m'ha *penyorat*: vès lo que hi ha hagut! —Corrent: a les dotse a l'Alcaldia!»; «el municipal --- mira qu'ho coneix que te'n burles; tira amunt, que'ns *penyorarà*!», Em. Vilanova (*Quadros Pop.* II, 33; *Qui compra maduixes, Entre Fam.*, 151).

Tant el castellà com l'italià coincidiren a mantenir en aquest mot, com a forma bàsica la del singular, que essent neutre, era *PIGNUS* amb -s, i en quedava *peño(s)* (it. *pegno*), d'on es derivava naturalment *impegnare/ empeñar*. Aquesta coincidència de l'Est amb l'Oest, quan la torrentada del Renaixement féu pujar enormement l'osmosi del costat d'Itàlia, i en un terreny semàntic com aquest, tan afectat per la terminologia bancària i de la finança internacional usurària, va tenir per resultat, fins i tot quan a penes començava a donar senyals ascendents la influència de Castella, que aviat entrés en circulació la forma italo-castellana del mot: «donant-li los joyells e robes que li lexà *empeñyades* com s'ic partit», *Curial* (NCL III, 171.23). Tanmateix es mantingué generalment la forma pròpiament catalana: «*empenyoraré* totes aquestes mies coses»; «que m'*empenyoren* la gonella», *Decam.*, a. 1429 (VIII, § 10, 500.25; VII, § 2, 390.26); e desgrat d'*impegni* la gonnella» de l'original boccacces.

És possible que hi hagués també alguna contribució de la llengua d'oc, en aquella espècie d'assalt amb encerclament, car també hi ha casos de *penhs* «gage» en oc. ant., amb -s invariable (Brunel, *Plus anc. chartes*, gloss.; i PSW); d'on *penhatier* «prêteur sur gage» (Brunel). Però val a dir que, en llengua d'oc, la forma de tipus català fou la normal, *penhorar* «saisir, retenir pour gage», *penhorar alcun* «saisir ses biens», «frapper d'une amende». O bé hi ha alguna alteració només en el timbre de la vocal (per influència de terminacions verbals més freqüentades): en ü (*penhurar*) o en e: «requeresque lo qui lo dan ha feyt et --- preneque la soe *penhere*» a. 1187-1225, *Cart. d'Ossau* (40.41), aran. *pügerá*, bearn. *pugnerá*, *pegn-* 'multar', aran. *püçera*, bearn. *pugnère*, *pegn-* 'multa' (JCor., *Voc. Ar.*, Palay).²

El duplicat savi *pignorar*, que *AlcM* ja exemplifica en la *Febre d'Or* de NÖller no és (com diuen els *DFa.* i *AlcM*) sinònim d'*empenyorar*, sinó terme financer més complex que almenys en part crec expressar bé com 'deixar en dipòsit i penyora, en un banc, una acció de cost desemborsat o quasi, a condició que el banc ens pagui els dividends, tot seguit, o així que amb aquests l'hagi acabada de pagar': i alhora, d'altra banda, 'acceptar el banc la pignoració així entesa': «Jo no sé què faré amb les *Papeleras*, perquè ara em diuen qu'al Banc d'Espanya només *pignorar* valors completament desembolsats, «ja he pagat les *Papeleras*: pel quart dividendo; o les *pignoraré* o en vendré unes quantes», cartes familiars de Coromines (II, III, 1902); *pignoració* («això seria com una *pignoració*: ens hi ariscarem?» oït als esposos Coromines, 1915); *pignoratiu*; *impignoració*. *Pignora*.